

Η Ιερά Παράδοση και η Αποστολική Διαδοχή είναι εγγύηση τής ακεραιότητας τού Ευαγγελίου {Αγίου Ειρηναίου τής Λυών (2ος - αρχές 3ου αιώνος)}

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Μαθητής τών μαθητών τών Αποστόλων, τρίτος κρίκος τής Αποστολικής παράδοσης, ο άγιος Ειρηναίος που έζησε στον 2ο αιώνα μ.Χ., μάς αφήνει μία πολύ σημαντική μαρτυρία για τη διαχρονικότητα τής πίστης τής Εκκλησίας στην Ιερά Παράδοση, το αναλλοίωτο τού Ευαγγελίου και την Αποστολική Διαδοχή, ως κριτήρια ενότητας και εγκυρότητας τής Εκκλησίας. Και τα ακόλουθα αποσπάσματα από το έργο τού αγίου Ειρηναίου, αποτελούν ιστορικά τεκμήρια, για όσους αρνούνται τις βασικές αυτές Χριστιανικές θέσεις.

Βιβλίο 1ο: 10: 2:

Αυτό το κήρυγμα και αυτήν την πίστη παρέλαβε η Εκκλησία, όπως προαναφέραμε, μολονότι έχει εξαπλωθεί σε όλο τον κόσμο, και με επιμέλεια τα φυλάει σαν να κατοικεί σε ένα σπίτι. Παρομοίως τα πιστεύει, σαν να έχει μία ψυχή και την ίδια καρδιά· τα διακηρύσσει εν αρμονία και τα διδάσκει και τα παραδίδει σαν να έχει ένα στόμα.

Οι διάλεκτοι ανά τον κόσμο είναι ανόμοιοι, αλλ' η δύναμη της παραδόσεως είναι μία και η αυτή. Ούτε οι Εκκλησίες που ιδρύθηκαν στις Γερμανίες¹ έχουν άλλη πίστη ή άλλη παράδοση, ούτε εκείνες που ιδρύθηκαν στις Ιβηρίες, ή στους Κέλτες, ή στην Ανατολή, ή στην Αίγυπτο, ή στη Λιβύη ή στο κέντρο του κόσμου². Αλλ' όπως ο ήλιος, το δημιούργημα του Θεού, σε όλο τον κόσμο είναι ένας και ο αυτός, έτσι και το κήρυγμα της αληθείας φέγγει παντού και φωτίζει όλους τους ανθρώπους που θέλουν «εις επίγνωσιν αληθείας ελθείν»³. Και ούτε ο πολύ δυνατός στο λόγο από τους προεστώτες της Εκκλησίας θα πη διαφορετικά από αυτά (κανείς δεν είναι παραπάνω από το διδάσκαλο⁴), ούτε ο αδύνατος στο λόγο θα μειώσει την παράδοση.

Εφ' όσον, λοιπόν, μία και η αυτή είναι η πίστη, ούτε εκείνος, που έχει μεγάλη δύναμη να ομιλεί γι' αυτήν, υπερτέρησε, ούτε εκείνος, που έχει μικρή δύναμη, υστέρησε⁵.

Βιβλίο 3ο: κεφ. 2-4:

Κεφάλαιο Β΄

1. Επειδή, λοιπόν, οι αιρετικοί ελέγχονται από τη Γραφή, μεταστρέφονται και κατηγορούν την ίδια τη Γραφή, ότι δήθεν -δεν είναι γραμμένη σωστά ούτε έχει την αυθεντία, διότι τα λέγει διαφορετικά από αυτούς. Και φυσικά δεν είναι δυνατό σε αυτή να βρουν την αλήθεια, αφού αγνοούν την Παράδοση.

Λέγουν ακόμη ότι η Γραφή δεν παραδόθηκε γραπτώς, αλλά με τη ζώσα φωνή. Γι' αυτό ο Παύλος έλεγε· «Σοφίαν δε λαλούμεν εν τοις τελείοις- σοφίαν δε ου του κόσμου τούτου»⁶. Ο καθένας, μάλιστα, από αυτούς λέγει ότι η σοφία αυτή είναι εκείνη που ο ίδιος ανεκάλυψε, δηλαδή, αυτή που επενόησε. Έτσι επαξίως κατ' αυτούς υπάρχει η αλήθεια άλλοτε στον Ουαλεντίνο, άλλοτε στο Μαρκίωνα και άλλοτε στον Κήρινθο. Έπειτα κατοίκησε στο Βασιλείδη ή σε εκείνον που λέγει τα αντίθετα⁷ και ο οποίος δεν μπόρεσε να πη τίποτε το σωτήριο. Διότι ο καθένας από αυτούς είναι τελείως διεστραμμένος και διαστρέφοντας τον κανόνα της αληθείας δεν ντρέπεται να κηρύττει τον ίδιο τον εαυτό του.

2. Ενώ, όμως, τους καλούμε να έλθουν στην Παράδοση, η οποία προέρχεται από τους Αποστόλους και διαφυλάσσεται στις Εκκλησίες με τη διαδοχή των Πρεσβυτέρων, εναντιώνονται στην Παράδοση. Και λέγουν ότι αυτοί βρήκαν ακέραιη την αλήθεια, διότι τάχα είναι πιο σοφοί όχι μόνον από τους πρεσβυτέρους, αλλά ακόμη και από τους Αποστόλους. Οι Απόστολοι, λέγουν, ανέμιξαν τα του

νόμου με τα λόγια του Σωτήρος· ότι όχι μόνον οι Απόστολοι, αλλά ακόμη και ο ίδιος ο Κύριος έπαιρνε αφορμή για τους λόγους του άλλοτε από τον Δημιουργό, άλλοτε από το Μέσον, μερικές φορές δε από το Πλήρωμα- ότι χωρίς αμφιβολία αυτοί γνωρίζουν ανόθευτο και ακέραιο το αποκεκρυμμένο μυστήριο. Αυτό, όμως, το να βλασφημούν, δηλαδή, τον Κτίστη τους. Είναι πολύ ανόητο. Αποδεικνύεται, λοιπόν, ότι αυτοί δεν συμφωνούν ούτε με τη Γραφή πλέον ούτε με την Παράδοση.

3. Εναντίον τέτοιων ανθρώπων, αγαπητέ, είναι ο αγώνας μας, εναντίον ανθρώπων, που ελίσσονται σαν τα φίδια και προσπαθούν από παντού να ξεφύγουν. Γι' αυτό οπωσδήποτε πρέπει να αντιστεκόμαστε σε εκείνους, μη τυχόν μερικούς, προκαλώντας τους σύγχυση και αποστομώνοντάς τους, μπορέσουμε να τους επιστρέψουμε στην αλήθεια. Και γι' αυτόν το λόγο, εάν δεν είναι εύκολο να ανανήψει η ψυχή που συνελήφθη από την πλάνη, όμως, δεν είναι πέρα για πέρα αδύνατο να φύγει η πλάνη, όταν παρουσιασθεί η αλήθεια⁸.

Κεφάλαιο Γ'

1. Όλοι, λοιπόν, όσοι θέλουν να δουν την αλήθεια, μπορούν να δουν καθαρά την Παράδοση των Αποστόλων, που έγινε γνωστή σε όλο τον κόσμο, μέσα στην καθολική Εκκλησία.

Και μπορούμε να απαριθμήσουμε τους επισκόπους, που όρισαν οι Απόστολοι, και τους διαδόχους των μέχρις εμάς. Οι οποίοι δεν δίδαξαν ούτε γνώρισαν τίποτε από τα τόσα ανόητα που παρουσιάζουν οι αιρετικοί. Γι' αυτό, εάν γνώριζαν οι Απόστολοι τα «κεκρυμμένα» μυστήρια, τα οποία δίδαξαν στους τελείους κατ' ιδίαν και κρυφά από τους άλλους, θα τα παρέδιδαν οπωσδήποτε σε αυτούς, που τους εμπιστεύθηκαν και την ίδια την Εκκλησία.

Σίγουρα οι Απόστολοι ήθελαν να είναι τέλειοι και ανεπίληπτοι⁹ σε όλα αυτοί, τους όποιους άφησαν ως διαδόχους των και τους παρέδωσαν τη δική τους θέση στη διοίκηση. Και αν αυτοί επιτελούσαν σωστά το καθήκον τους, θα προκαλούσαν μεγάλο όφελος. Αν, όμως, έπεφταν, θα προκαλούσαν μεγίστη συμφορά.

2. Αλλά θα ήταν πολύ μακρύς ο λόγος, αν σε αυτό το βιβλίο απαριθμούσα την Αποστολική διαδοχή όλων των Εκκλησιών. Γι' αυτό θα παρουσιάσω τη διαδοχή της μεγίστης και αρχαιότατης και γνωστής σε όλους Εκκλησίας, που θεμελίωσαν και ίδρυσαν στη Ρώμη οι δύο ένδοξοι Απόστολοι Πέτρος και Παύλος· που έχει την Παράδοση από τους Αποστόλους και την πίστη που κηρύχθηκε στους ανθρώπους, με τη διαδοχή δε των Επισκόπων έφθασε μέχρις εμάς. Και έτσι ανασκευάζουμε όλους αυτούς που με κάθε τρόπο, είτε με αυταρέσκεια είτε με την κενοδοξία είτε

με την τύφλωση και την κακοδοξία τους, κάνουν τις παρασυναγωγές τους.

Σε αυτήν, λοιπόν, την Εκκλησία, λόγω της εξοχτέρας προελεύσεως της, πρέπει να συνέρχεται όλη η Εκκλησία, δηλαδή, οι απανταχόθεν πιστοί. Και σε αυτήν πάντοτε οι απανταχόθεν πιστοί διέσωσαν την Αποστολική Παράδοση.

3. [Οι μακάριοι, λοιπόν, Απόστολοι θεμελίωσαν και οικοδόμησαν την Εκκλησία. Και μετά παρέδωσαν τη διοίκηση της Επισκοπής στο Λίνο. Αυτόν το Λίνο μνημονεύει ο Απόστολος Παύλος στις επιστολές του προς τον Τιμόθεο¹⁰. Αυτόν διαδέχεται ο Ανέγκλητος. Μετά δε από αυτόν τρίτος από τους Αποστόλους λαμβάνει το επισκοπικό αξίωμα με κλήρο ο Κλήμης. Αυτός είχε δει τους Αποστόλους και συζήτησε μαζί τους και το κήρυγμα των Αποστόλων ήταν ζωηρά τυπωμένο στη μνήμη του και την Παράδοση την είχε μπροστά του.

Και δεν ήταν ο μόνος. Ακόμη τότε επιζούσαν πολλοί που είχαν διδαχθεί από τους Αποστόλους. Επ' αυτού του Κλήμεντος παρουσιάσθηκε μεγάλη διχόνοια ανάμεσα στους αδελφούς της Κορίνθου. Τότε η Εκκλησία της Ρώμης έστειλε μία πολύ δυνατή επιστολή στους Κορινθίους, με την οποία τους συμφιλίωσε και τους ειρήνευσε, ακόμη δε ανανέωσε την πίστη τους και την Παράδοση, που πρόσφατα είχαν παραλάβει από τους Αποστόλους]¹¹.

Αυτή η επιστολή εξαγγέλλει έναν Θεό παντοδύναμο, Ποιητή του ουρανού και της γης και Δημιουργό του ανθρώπου, ο οποίος επήγαγε τον κατακλυσμό, κάλεσε τον Αβραάμ, έβγαλε το λαό από τη γη της Αιγύπτου, συνομίλησε με το Μωυσή, όρισε το νόμο, έστειλε Προφήτες και ετοίμασε το πυρ για το διάβολο και τους αγγέλους του¹².

Όσοι θέλουν, μπορούν να μάθουν από την ίδια επιστολή ότι οι Εκκλησίες κηρύττουν αυτόν τον Πατέρα του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού και να κατανοήσουν την Αποστολική Παράδοση της Εκκλησίας.

Αυτή η επιστολή είναι αρχαιότερη από όσους διδάσκουν τώρα την αίρεση και ψεύδονται μιλώντας για άλλον θεό, που είναι ανώτερος του Δημιουργού και Ποιητού των όντων. [Αυτόν τον Κλήμεντα διαδέχεται ο Ευάρεστος και τον Ευάρεστο ο Αλέξανδρος.

Κατόπιν έκτος μετά τους Αποστόλους εγκαθίσταται ο Ξύστος και μετά από αυτόν ο Τελεσφόρος, ο οποίος μαρτύρησε ενδόξως. Έπειτα ο Υγίνος. Ο Πίος και μετά από αυτόν ο Ανίκητος. Τον Ανίκητο διαδέχθηκε ο Σωτήρ και τώρα δωδέκατος στη σειρά από τους Αποστόλους κατέχει τον κλήρο της Επισκοπής ο Ελεύθερος.

Με την ίδια σειρά και την ίδια διαδοχή¹³ έφθασαν σε εμάς και η Αποστολική

παράδοση της Εκκλησίας και το κήρυγμα της αληθείας]14. Και είναι πληρέστατη αυτή η απόδειξη. Το ότι, δηλαδή, μία και η αυτή είναι η ζωοποιός πίστη που διασώθηκε στην Εκκλησία από τους Αποστόλους μέχρι τώρα και παραδόθηκε «εν αληθεία».

4. [Και ο Πολύκαρπος όχι μόνο χρημάτισε μαθητής των Αποστόλων και συναναστράφηκε πολλούς που είδαν τον Χριστό15, αλλά και εγκαταστάθηκε από τους Αποστόλους στη Μ. Ασία ως Επίσκοπος της Εκκλησίας της Σμύρνης. Και εμείς τον είδαμε στη νεαρή μας ηλικία16, διότι έζησε πολλά χρόνια μέχρι τα βαθειά γηρατειά και πέθανε με ένδοξο και υπέροχο μαρτύριο.

Αυτός δίδασκε πάντα αυτά που έμαθε από τους Αποστόλους και η Εκκλησία παραδίδει, και τα οποία είναι τα μόνα αληθινά. Μαρτυρούν γι' αυτά όλες οι Εκκλησίες της Μ. Ασίας και όσοι μέχρι τώρα διαδέχθηκαν τον Πολύκαρπο, ο οποίος είναι πολύ πιο αξιόπιστος και βέβαιος μάρτυρας της αληθείας από ό,τι είναι ο Ουαλεντίνος και ο Μαρκίων και οι άλλοι κακόδοξοι.

Ο Πολύκαρπος στην εποχή του Ανίκητου επισκέφθηκε τη Ρώμη και πολλούς από τους αιρετικούς, που ανέφερα πριν, τους επανέφερε στην Εκκλησία του Θεού και κήρυξε πως παρέλαβε από τους Αποστόλους ως μία και μοναδική αλήθεια αυτήν που παρέδωσε η Εκκλησία. Και υπάρχουν εκείνοι που άκουσαν από αυτόν ότι ο Ιωάννης, ο μαθητής του Κυρίου, στην Έφεσο, όταν μία φορά πήγε να λουσθεί και είδε μέσα τον Κήρινθο17, βγήκε αμέσως έξω από το λουτρό χωρίς να λουσθεί και μάλιστα είπε: «Ας φύγουμε, μήπως και το λουτρό καταπέσει, διότι είναι μέσα ο Κήρινθος, ο εχθρός της αληθείας».

Και ο ίδιος, πάλι, ο Πολύκαρπος, όταν κάποτε τον συνάντησε ο Μαρκίων18 και του είπε: «Μας αναγνωρίζεις;», απήντησε: «Αναγνωρίζω τον πρωτότοκο του Σατανά»19. Τόσο πολύ φοβόντουσαν οι Απόστολοι και οι μαθηταί τους, ώστε ούτε συζητούσαν με κάποιον που παραχάρασσε την αλήθεια, όπως είπε και ο Παύλος: «Αιρετικόν άνθρωπον μετά μίαν και δευτέραν νουθεσίαν παραιτού, ειδώς ότι εξέστραπται ο τοιούτος και αμαρτάνει ων αυτοκατάκριτος»20.

Υπάρχει δε και κάποια επιστολή που έγραψε ο Πολύκαρπος στους Φιλιπησίους, πολύ δυνατή, από την οποία, όσοι θέλουν και φροντίζουν για τη σωτηρία τους, μπορούν να μάθουν το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της πίστεώς του και το κήρυγμα της αληθείας]21.

[Αλλά και η Εκκλησία της Εφέσου, την οποία θεμελίωσε μεν ο Παύλος, ο δε Ιωάννης παρέμεινε σε αυτήν μέχρι τους χρόνους του Τραϊανού, είναι αληθινός μάρτυρας της Αποστολικής Παραδόσεως]22

Κεφάλαιο Δ'

1. Αφού, λοιπόν, υπάρχουν τόσες αποδείξεις, δεν πρέπει να αναζητούμε στους άλλους την αλήθεια, την οποία είναι εύκολο να λάβουμε από την Εκκλησία. Διότι, όπως ο πλούσιος συσσωρεύει στην αποθήκη,²³ έτσι οι Απόστολοι συγκέντρωσαν στην Εκκλησία όλη την αλήθεια, ώστε οποίος θέλει να παίρνει από αυτήν το ύδωρ της ζωής²⁴. Αυτή είναι η θύρα της ζωής, ενώ όλοι οι άλλοι είναι κλέπτες και λησταί.²⁵

Γι' αυτόν το λόγο πρέπει οπωσδήποτε να τους αποφεύγουμε. Ότι όμως είναι της Εκκλησίας πρέπει να το ασπαζόμαστε με μεγάλη ακρίβεια και να κατανοούμε την Παράδοση της αληθείας. Και αν, λοιπόν, δημιουργείται αμφιβολία για κάποιο μικρό ζήτημα, δεν θα έπρεπε να ανατρέξουμε στις αρχαίες Εκκλησίες, στις οποίες έζησαν οι Απόστολοι, και από αυτές να πάρουμε για το παρόν ζήτημα ό,τι είναι βέβαιο και σαφές; Αν, όμως, οι Απόστολοι δεν μας άφηναν τη Γραφή, τότε δεν θα έπρεπε να ακολουθήσουμε την τάξη της Παραδόσεως, την οποία παρέδωσαν σε όσους εμπιστεύθηκαν τις Εκκλησίες;

2. Με αυτήν την τάξη συμφωνούν πολλά έθνη βαρβάρων, οι οποίοι πιστεύουν στον Χριστό, έχουν δε τη σωτηρία γραμμένη στις καρδιές τους²⁶ με το Άγιο Πνεύμα, χωρίς χαρτί και μελάνι, και διαφυλάσσουν με ακρίβεια την αρχαία Παράδοση. Πιστεύοντας σε ένα Θεό, που δημιούργησε δια του Υιού αυτού Ιησού Χριστού τον ουρανό και τη γη και όλα όσα υπάρχουν σε αυτά.

Αυτός ο Υιός, λόγω της εξαιρετικής αγάπης προς το πλάσμα του, γεννήθηκε εκ παρθένου, ένωσε τον άνθρωπο με τον Θεό δια του εαυτού του, έπαθε επί Ποντίου Πιλάτου. Αναστήθηκε, αναλήφθηκε εν δόξη.²⁷ Και εν δόξη πάλι θα έλθει ως Σωτήρ των σεσωσμένων και κριτής των καταδικασμένων, εξαποστέλλοντας στο πυρ το αιώνιο όσους παραχαράσσουν την αλήθεια και καταφρονούν τον Πατέρα του και αθετούν την έλευση του Υιού του.

Όσοι ασπάσθηκαν αυτήν την πίστη αγράφως, είναι βεβαίως, βάρβαροι όσον αφορά στη γλώσσα μας. Όσον αφορά, όμως, στις ιδέες τους, στις συνήθειες τους και στη ζωή τους, εξ αιτίας της πίστεως, είναι πάνσοφοι και αρέσουν στον Θεό, ζώντας «εν πάση δικαιοσύνη και αγνότητι και σοφία». Αν κάποιος τους μιλούσε στη γλώσσα τους και τους έλεγε όσα επινόησαν οι αιρετικοί, θα έφευγαν όσο γίνεται μακρύτερα κλείνοντας αμέσως τα αυτιά τους. Μη ανεχόμενοι ούτε να ακούσουν τη βλάσφημη συζήτησι. Έτσι, σύμφωνα με εκείνη την παλιά Παράδοση των Αποστόλων, δεν δέχονται μήτε να συλλαβή ο νους τους την οποιαδήποτε

τερατολογία των αιρετικών. Σε αυτούς ακόμη δεν έγινε η παρασυναγωγή των αιρετικών, ούτε η διδασκαλία τους έγινε γνωστή.

3. Προ του Ουαλεντίνου δεν υπήρχαν οι οπαδοί του. Ούτε προ του Μαρκίωνος υπήρχαν οι δικοί του οπαδοί. Ούτε, τέλος, υπήρχαν καθόλου οι άλλοι κακόδοξοι, που απαριθμήσαμε παραπάνω, πριν παρουσιασθούν οι διδάσκαλοι και εφευρέτες της διαστροφής τους. [Ο Ουαλεντίνος, δηλαδή, ήλθε στη Ρώμη επί Υγίνου. Απέκτησε δύναμη επί Πίου και παρέμεινε μέχρι την εποχή του Ανίκητου.

Ο δε Κέρδων, που έζησε πριν από το Μαρκίωνα, και αυτός επί Υγίνου, ο οποίος ήταν ο ένατος Επίσκοπος, ήλθε στην Εκκλησία και εξομολογούμενος συνέχιζε άλλοτε μεν να διδάσκει κρυφά, άλλοτε, πάλι, να εξομολογείται, άλλοτε να ελέγχεται για τις αιρετικές διδασκαλίες του, και έτσι απομακρυνόταν από τη συνοδεία των αδελφών]28.

Ο Μαρκίων, όμως, που τον διαδέχθηκε, ενισχύθηκε επί Ανίκητου, ο οποίος κατείχε τη δέκατη θέση της Επισκοπής.

Οι υπόλοιποι, οι οποίοι ονομάζονται Γνωστικοί, δείξαμε πως έλκουν την αρχή από το Μένανδρο, το μαθητή του Σίμωνος. Και ο καθένας από αυτούς οποία άποψη δίδαξε, αυτής έγινε και πατέρας και αρχηγός.

Όλοι αυτοί, όμως, αυξήθηκαν στην Αποστασία τους πολύ αργότερα, στους μέσους ήδη χρόνους της Εκκλησίας.

Σημειώσεις

1. Ρωμ. 2,7.

2. Ο Τερτυλλιανός, ο οποίος έζησε λίγο μετά τον Ειρηναίο, απαριθμεί (Adversus Judaeos, κεφ. 7- PL 2. 650A) μεταξύ των εθνών που πίστευσαν στο ευαγγέλιο εκείνα που κατοικούν στα όρια των Ισπανιών, των Γαλλίων, στις Βρετανικές νήσους, στις απρόσιτες στους Ρωμαίους, όπως και τους Σαρμάτες, τους Δάκες, τους Γερμανούς και τους Σκύθες. Αλλά είναι αβέβαιο ποια έθνη πρώτα δέχθηκαν το κήρυγμα του ευαγγελίου. Οι πιο πολλές Εκκλησίες τόσο της Γαλλίας, όσο και της Ισπανίας και της Γερμανίας καυχώνταν ότι είχαν την προέλευσή τους από τους Αποστόλους ή τους μαθητές τους. Από το χωρίο αυτό του Ειρηναίου φαίνεται ότι υπήρχαν τότε μερικές Εκκλησίες στους Κέλτες, στους Ίβηρες η Ισπανούς και στους Γερμανούς. Ασφαλώς δε εξέχουσα θέση κατείχαν οι Εκκλησίες του Λουγδούνου και της Βιέννης. Το μαρτύριο των εν Λουγδούνω μαρτύρων κατά το έτος 177 μ.Χ. όσο

και η παρουσία του Ειρηναίου έδωσαν αίγλη στην Εκκλησία του Λουγδούνου.

3. Πιθανό να αναφέρεται στις Εκκλησίες της Παλαιστίνης.

4. Α΄ Τιμ. 2,4.

5. Ματθ. 10,24. Λουκ. 6,40.

6. Α΄ Κορ. 2: 6.

7. Μάλλον δεν υπονοεί ειδικά κάποιον αιρετικό, αλλά γενικά όλους όσους φρονούν αντίθετα προς την Εκκλησία.

8. Βλέπε Ιουστ., Απολ. Α΄, 12,11: “Ουκ αδύνατον, αληθείας παρατεθείσης, άγνοιαν φυγείν” (ΒΕΠ 3, 167, 18-19).

9. Υπαινίσσεται τα χωρία Α΄ Τιμ. 3,2 ε. «Δει τον επίσκοπον ανεπίληπτον είναι...» και Τίτ. 1, 6 ε: «Ει τις εστίν ανέγκλητος...».

10. Β΄ Τιμ. 4,21.

11. Ευσεβίου, Εκκλ. Ιστορία, Ε΄, 6,1-3 (ΒΕΠ 19,324-325). Βλέπε Νικηφόρου Καλλιόστου, Εκκλ. Ιστορία, 4,15 (PG 145,1009D).

12. Ματθ. 25,41.

13. Το κείμενο του Ευσεβίου έχει τη γραφή «διδαχή». Ο λατίνος μεταφραστής του Ειρηναίου έχει «sucessione», που σημαίνει «με τη διαδοχή». Αυτήν τη γραφή προτιμούν και πολλοί σύγχρονοι. Είναι δε πράγματι προτιμητέα, διότι εδώ γίνεται λόγος κυρίως για τη διαδοχή και οι λέξεις «σειρά» και «διαδοχή» δεν είναι ταυτόσημες. Η λέξι «σειρά» δυνατόν να σημαίνει ότι υπάρχουν κενά στον κατάλογο των Επισκόπων, ενώ η «διαδοχή» τονίζει την αδιάλειπτη διαδοχή, που είναι τόσο προσφιλής και ιδιόζουσα στον Ειρηναίο και επεκράτησε έκτοτε ως κριτήριο δογματικής αληθείας.

14. Ευσεβίου έ. α.

15. Για τις στενές σχέσεις του Πολυκάρπου με τον Ιωάννη γράφει ο Ειρηναίος στην προς Φλωρίνο επιστολή (ΒΕΠ 5,172). Λέγεται δε ότι είδε και τον Απόστολο Φίλιππο.

16. Το ίδιο λέγει και στην προς Φλωρίνο επιστολή.

17. Αυτά ο Επιφάνιος (Πανάριος, αίρ. 30, ΚΔ΄· PG 41,445C) τα αναφέρει για τον Εβίωνα και όχι για τον Κήρινθο. Αλλά πρέπει να πιστεύσωμε μάλλον τον Ειρηναίο.

Το άλλο, πάλι, που προσθέτουν μερικοί, ότι κατέπεσε το λουτρό αμέσως μόλις βγήκε ο Ιωάννης και κατεπλάκωσε τον Κήρινθο μαζί με τους οπαδούς του, μοιάζει με παραμύθι. Τίποτε τέτοιο δεν μαρτυρούν οι αρχαίοι συγγραφείς.

18. Ο Ιερώνυμος (De viris illustribus, κεφ. 17' PL 23,668C) γράφει ότι αυτό συνέβη στη Ρώμη· αλλά ούτε ο Ειρηναίος ούτε ο Ευσέβιος σημειώνουν τον τόπο.

19. Είναι όμοιο με εκείνο που λέγει στην προς Φιλιππησίους επιστολή του· «Ός αν μεθοδεύει τα λόγια του Κυρίου προς τας ίδιας επιθυμίας, και λέγει μήτε ανάστασιν, μήτε κρίσιν είναι, ούτος πρωτότοκος εστί του Σατανά» (ΒΕΠ 3,17,18-20).

20. Τίτ. 3,10-11.

21. Ευσεβίου, Εκκλ. Ιστορία, Δ', 14,3-8 (ΒΕΠ 19,292-293).

22. Ο επίλογος αυτού του κεφαλαίου υπάρχει στον Ευσέβιο, Εκκλησ. Ιστορία, Γ', 23,4 (ΒΕΠ 19,265,6-8) και στο Νικηφόρο Κάλλιστο, Εκκλ. Ιστορία, 3,11 (PG 145,920C).

23. Λουκάς 12,18.

24. Ιωάν. 4,10.

25. Παράβαλλε Ιωάν. 10,7-8.

26. Παράβαλλε Ιερ. 38,33. Εβρ. 8,10 και Χρυσοστόμου, Υπόμνημα εις τον Ευαγγελιστήν Ματθαίον, ομιλία Α' (PG 57,13 έ).

27. Α' Τιμ. 3,16.

28. Ευσεβίου, Εκκλησ. Ιστορία, Δ', 11,1 (ΒΕΠ 19, 289, 28-34).

“Λοιπόν, αδελφοί, μένετε σταθεροί, και κρατάτε τις παραδόσεις, που διδαχθήκατε, είτε με λόγο είτε με επιστολή μας”.

(Απόστολος Παύλος. Β' Θεσσαλονικείς 2: 15).

Πηγή: “Έλεγχος και Ανατροπή τής Ψευδωνύμου Γνώσεως”, βιβλίο 3ο, κεφάλαια 2, 3 (και μέρος τού 3ου) σε μετάφραση αρχιμ. Ειρηναίου Χατζηεφραιμίδη δ. Θ. Θεσσαλονίκη 1991.